

ANTON ŠTRUKELJ

»Črna sem, a lepa«

Kdor presoja katoliško Cerkev samo po tem, kar sredstva javnega obveščanja poročajo o njej, jo bo težko imel za »sveto«. Pisanje in poročanje o cerkvenih »grehih«, nenehno pogrevanje starih zgodb je del železnega repertoarja. A tudi kdor od znotraj bližje pozna cerkveno ljudstvo in odgovorne v njej, vedno lahko najde kaj spotakljivega. Dolga cerkvena zgodovina z vsemi človeškimi slabostmi, prepiri, ločitvami in nedoslednostmi ne daje vtisa o popolni družbi in sveti zgodovini. In vendar v apostolski veri izpovedujemo »eno, sveto, katoliško in apostolsko Cerkev« in dodatno še »občestvo svetih«.

Isto protislovje opazimo že v Pavlovih pismih. Apostol kristjane imenuje »svete«, a jim hkrati očita hude stvari. Prvo pismo Korinčanom je namenjeno »posvečenim v Kristusu Jezusu, poklicanim k svetosti«. Pavel hvali Boga zanje zaradi Božje milosti, ki jim je dana v Kristusu Jezusu, in izraža zaupanje, da bodo brez graje ob dnevu Gospoda našega Jezusa Kristusa. Nato pa jih brez olupševanja opominja na njihove napake: spore in ločitve, primere najhujšega nečistovanja, pravdanja, malikovanja in nereda pri bogoslužju, zlorabe pri Gospodovi večerji, karizmatično zmedo in podobno. Apostol Pavel se v pismih dobesedno »bojuje s svojo cerkveno občino«¹.

Sv. Tomaž Akvinski o »sveti« Cerkvi

Kaj torej pomeni oznaka »sveta Cerkev«? Svetost pomeni moralno popolnost, ki v izrednem primeru »junaške kreposti« vodi

celo do razglasitve za svetega. Brez dvoma je mogoče v vsakem stoletju najti veliko število takšnih članov Cerkve, ki zaslužijo ta naslov. Poleg njih pa je še veliko število svetnikov, ki so poznani le najožjemu krogu domačinov in sodelavcev. Tudi če je število teh moralno popolnih svetnikov veliko, še ne moremo dejanske Cerkve, ki jo doživljamo, kar v celoti imenovati svete.

»Sveto« je v Svetem pismu lastnost, ki v polnosti pripada samo Bogu. Samo Bog je svet, trikrat svet (Iz 6,3). »Sveti« je kar njegovo lastno ime – Sveti Izraelov. Po Božji svetosti pa je posvečeno tudi tisto, kar je v njegovi bližini – angeli, ali tisto, kar prihaja v njegovo bližino: daritve in celotno bogočastje. Šele neskončna svetost Boga nas kliče in obvezuje: »Bodite sveti, kajti jaz, Gospod, vaš Bog, sem svet« (3 Mz 19,2).

Že sveti Tomaž Akvinski govori o sveti Cerkev, ki vključuje grešnike. »Cerkev je veličastna, nima madeža in gube. Reči je treba, da je to poslednji cilj, h kateremu nas vodi Kristusovo trpljenje. To bo resničnost šele v večni domovini, ne pa na poti tja; tukaj na poti pa bi sami sebe varali, če bi rekli, da nimamo greha, kakor trdi 1 Jn 1,8« (S. Theol, 3, q 8, a 3 ad 2).

Pismo Efežanom pravi: »Kristus je ljubil Cerkev in sam sebe zanjo dal, da bi jo v vodni kopeli z besedo očistil in posvetil; da bi napravil sam sebi veličastno Cerkev, ki ne bi imela madeža ali gube ali kaj podobnega« (Ef 5,26sl.). Sv. Tomaž to mesto razlaga takole: »Cilj posvečenja je čistost Cerkve. Zato pravi, *da bi sebi napravil veličastno Cerkev*. Kakor da bi apostol hotel reči: ne spodobi se, da bi brezmadežni ženin imel omadeževano nevesto. Zato sam sebi napravi brezmadežno Cerkev: tukaj po milosti in v prihodnosti po slavi ... Vse to je mogoče razumeti o posvetitvi, ki se bo v prihodnosti zgodila po slavi.«

Tomaževa razlaga apostolske veroizpovedi seveda obravnava tudi 9. in 10. člen. Deveti člen ima podnaslov: »Sanctam Ecclesiam Catholicam«. Tomaž Akvinski pojasnjuje: »V 9. členu apostolske veroizpovedi smo videli, da je v človeku ena duša in eno telo. Vendar ima človek različne ude. Tako je katoliška Cerkev eno telo in ima različne ude. Duša, ki oživlja to telo, pa je Sveti Duh. Zato

nam je zapovedano, da po veri v Svetega Duha izpovemo sveto katoliško Cerkev. Zato je v veroizpovedi dodano: *sanctam Ecclesiam Catholicam*. Glede tega je treba vedeti, da Cerkev pomeni zbor, skupnost. Zato je sveta Cerkev zbor verujočih ... Ta sveta Cerkev pa ima štiri značilnosti : je ena, je sveta, je katoliška, to je vesoljna, in je močna in trdna.«

Sveta Cerkev: Glede tega je treba vedeti, da je še drug zbor, zbor hudobnih. Ps 25,5: »Sovražim družbo hudobnežev.« To je slaba družba. Kristusova Cerkev pa je sveta, kakor pravi apostol: »Tempelj Božji je svet in takšni ste vi« (1 Kor 3,17). ... Torej se moramo varovati, da po takšnem posvečenju ne onečastimo svojega telesa, ki je Božji tempelj. Apostol pravi: »Če kdo tempelj Božji oskrunja, ga bo Bog uničil« (1 Kor 3,17).

Deseti člen ima podnaslov: »Sanctorum communionem, remissionem peccatorum«. V tej zvezi piše Tomaž Akvinski: »Kakor v naravnem telesu delovanje enega uda koristi vsemu telesu, tako je tudi v duhovnem telesu, v Cerkvi. Ker so vsi verujoči eno telo, se dobrina enega naklanja drugemu. ... Kristusova dobrina pa se naklanja vsem kristjanom kakor krepost glave vsem udom. To podarjanje se uresničuje po zakramentih Cerkve, v katerih deluje moč Kristusovega trpljenja, ki podeljuje milost v odpuščanje grehov. ... Četrty zakrament je pokora. V telesnem življenju se zgodi, da kdo zboli. In če nima zdravila, umre. Tako tudi v duhovnem življenju kdo zboli zaradi greha. Zato je potrebno zdravilo, da bi spet ozdravel. Prav to milost pa podeljuje zakrament pokore. Ps 102,3: 'On odpušča vse tvoje krivde, ozdravlja vse tvoje slabosti.' Pri pokori pa mora biti troje: *kesanje*, ki je dušna žalost nad storjenim grehom, in sklep v prihodnje ne več grešiti, *izpoved/priznanje grehov* z odkritosrčnostjo: in *zadoščevanje* z dobrimi deli.«

Članstvo v Cerkvi in svetost Cerkve

Do drugega vatikanskega cerkvenega zbora se je v katoliški Cerkvi, vsaj od časa tridentinskega koncila naprej, uveljavilo

pojmovanje, da je članstvo v Cerkvi določeno po čisto institucionalnih merilih. Strokovnjaki cerkvenega prava so učili, da je član Cerkve vsak krščeni, ki se podreja hierarhiji in sprejema katoliško veroizpoved. Nasproti tej čisto institucionalni določbi pa je drugi vatikanski koncil uvedel duhovno merilo pripadnosti Cerkvi: »V družbo Cerkve se popolnoma včlenijo tisti, ki, obdarjeni s Svetim Duhom, sprejemajo v celoti njeno ureditev in vsa odrešenjsko-zveličavna sredstva« (C 14). Odločilno merilo polne včlenjenosti v Cerkev je torej navedeno življenje v Kristusovem Duhu. S tem pa se vznemirljivo dotaknemo vprašanja Cerkve svetih, svetosti kot bistvene zahteve Cerkve. V začetku Cerkve je bilo samoumevno, da je moral biti kristjan tudi svetnik v polni zahtevnosti te besede. V prvih stoletjih so si skrbno prizadevali za to, da bi sprejeli tudi plevel na njivi, opustili sanje o Cerkvi čistih in priznali, da so tudi grešniki člani Cerkve. Ko je bilo to zagotovljeno, so se začeli nagibati v nasprotno skrajnost, tako da je bila končno svetost sploh nepomembna za vprašanje članstva v Cerkvi.

S koncilom se je torej začelo novo obdobje pojmovanja, kdo spada v Cerkev. Spet so povsem resno upoštevali neločljivo povezavo med Cerkvijo in svetostjo. Joseph Ratzinger se pri tem sklicuje na razpravo, ki jo je leta 1961 objavil Hans Urs von Balthasar »Kdo je Cerkev?« Tu je močno podčrtana zahteva po svetosti, ki izhaja iz samega bstva Cerkve: »Cerkev je najbolj navzoča tam, kjer je največ vere, ljubezni in upanja, največ nesebičnosti in prenašanja drugih.«² Na drugem mestu takole pojasnjuje isto misel: »Cerkev naj bi bila posoda za Boga. /.../ Tam, kjer se to posreči, je Cerkev najbolj pristna. Tam je njena konica in njeno središče, ne pa v njenih vidnih upravnih središčih.«³ V resnici je treba reči, da zunanja in notranja konica Cerkve ne sovpadata. Notranja konica je tam, kjer je največ svetosti, največja upodobitev po Kristusu. Kristus se je daroval za vse. Cerkev skupaj s Kristusom nosi breme vseh. Razlog, da grešniki vendarle spadajo h Cerkvi, je v tem, da svetost Jezusa Kristusa ne izključuje, ampak nosi in odrešuje. Z Balthasarjem smemo reči: »Gotovo, Cerkev je polna grešnikov, a *kolikor* so grešniki, jih ni mogoče prištevati h Cerkvi. V njej so

lahko samo kot 'nepravi', 'tako imenovani', 'dozdevni', 'po številu', 'simulirani' člani. A *kot* grešniki ne morejo izražati članstva v telesu ljubezni. Pri tem dobro upoštevajmo, da Avguštin ne misli na to, da bi Cerkev razbil na dva (domnevno nezdržljiva) dela: Cerkev svetih, ki je prava, in Cerkev zunanjih institucij. Na to ne misli ne on ne katerikoli drugi cerkveni oče ali sholastik.«⁴

Apostol Pavel neutrudno svari in spodbuja k dobremu in k poboljšanju: »Opominjamo pa vas, bratje, svarite neredne, tolažite malodušne, skrbite za slabotne, potrpežljivi bodite z vsemi. Glejte, da kdo ne bo vračal komu hudega s hudim, ampak prizadevajte si vedno za to, kar je dobro za vas in za vse« (1 Tes 5,14–15). V Cerkvi torej ni dovolj, da prenašamo slabotne, ampak moramo »drug drugega bremena nositi« (Gal 6,2). »Tu postane jasno, da 'Cerkev svetnikov' ne 'predstavlja in ponavzočuje' samo Cerkve grešnikov, nepopolnih, stremuhov, ampak da jih nosi in se zanje zavzema pred Bogom; s Kristusom se izprazni, da bi v slabotnosti in sramoti dosegla najmanjši ud, da bi ga mogla predstavljati ne samo v besedi, v zagotavljanju, ampak v dejanju in resnici.«⁵

Na tem mestu uvidimo tudi pomembno resnico, ki jo vsebuje spokorna oblika in javna pokora v prvih stoletjih Cerkve. Ob grehah posameznikov je trpela, ljubila, se pokorila in molila celotna Cerkev. V tej luči morda na novo dojamemo pojav »grešne Cerkve« in paradoks, da je Cerkev »nevesta brez madeža in gube«, kakor smo premišljevali v začetku. Ali ni to notranje povezano s tem, da Cerkev izraža tisto Božjo ljubezen, ki se je v Kristusu usedla za mizo z grešniki, se pomešala mednje, tako da je Pavel mogel reči celo to, da je Kristus za nas postal greh (prim. 2 Kor 5,21)? Kristus je sprejel nase greh in s tem najbolj razodel bistvo ljubezni. Cerkev v hoji za Kristusom ne ostaja v varni razdalji nedotakljive čistosti, ampak se pomeša z umazanijo sveta, da bi jo premagala in ozdravila. V tem se najmočneje razodeva tista svetost, ki je – v nasprotju do antične predstave o čistosti – bistvena ljubezen. To pomeni, da se zavzema za druge, da sprejema in nosi breme drugega in s tem odrešuje.⁶ Vse to se je močno pokazalo v svetem letu odrešenja 2000, ko je bl. Janez Pavel II. prosil Boga odpuščanja za grehe otrok Cerkve.⁷

Papež je že v pripravi na veliki jubilej zapisal: »Čeprav je Cerkev zaradi svoje včlenjenosti v Kristusa svéta, se ne utruji delati pokoro: *grešne otroke* pred Bogom in pred ljudmi *prizna za svoje*.«⁸ To besedilo se sklicuje na koncil: »Cerkev ima v svoji sredi grešnike, je hkrati svéta in nikoli ne preneha s pokoro in prenavljanjem« (C 8).

Dogajanje spreobrnjenja, h kateremu nas nagiba prošnja za odpuščanje, je vidik dogajanja posvečenja. Cerkev nas vabi k temu, ker je milost močnejša od greha. Prav zato je Janez Pavel II. mogel zapisati: »Priznati včerajsnja popuščanja je dejanje poštenja in poguma, ki nam pomaga, da okrepimo svojo vero, postanemo previdni in pripravljeni spoprijeti se z današnjimi skušnjavami in težavami.«⁹

*Drugi vatikanski koncil o »sveti« Cerkvi,
ki je vedno potrebna prenove*

»O Cerkvi ... verujemo, da je neuničljivo sveta. Kristus, Božji Sin, ki ga z Očetom in Svetim Duhom slavimo kot 'edino svetega', je namreč Cerkev vzljubil kot svojo nevesto in sam sebe dal zanjo, da bi jo posvetil (prim. Ef 5,25–26); združil jo s seboj kot svoje telo ter jo napolnil s podaritvijo Svetega Duha v Božjo slavo. Zato so v Cerkvi vsi, naj pripadajo hierarhiji ali pa jih hierarhija vodi, poklicani k svetosti po apostolovi besedi: 'To je namreč Božja volja, vaše posvečenje' (1 Tes 4,3)« (C, 39). Cerkev je torej »sveto Božje ljudstvo« (C 12) in njeni člani se imenujejo »sveti« (Raz 9,13; 1 Kor 6,1, 16,1).

Na zemlji je Cerkev »odlikovana z resnično, čeprav nepopolno svetostjo« (C 48). V svojih udih mora popolno svetost šele doseči: »Okrepljene s tolikerkimi in tako močnimi zveličavnimi sredstvi kliče Gospod vse kristjan v kakršnihkoli razmerah in v vsakem stanu, vsakega po njegovi lastni poti, k tisti popolni svetosti, katere polnost ima Oče sam« (C 11).

»Medtem ko je bil Kristus 'svet, nedolžen, neomadeževan' in ni poznal greha, temveč je prišel le v spravo za grehe ljudstva, pa *ima Cerkev v svoji sredi grešnike*, je hkrati sveta in vedno potrebna

očiščevanja ter nikoli ne neha s pokoro in prenavljanjem« (C 8; prim. E 3; 6). Vsi člani Cerkve, vključno z njenimi nosilci službe, morajo priznavati, da so grešniki (prim. 1 Jn 1,8–10). V vseh je plevel greha še vedno primešan dobremu zrnju evangelija in bo tako do konca časov (prim. Mt 13,24–30). Cerkev torej zbira grešnike, ki jih je doseglo Kristusovo odrešenje, a so vedno na poti posvečenja.

Pavel VI. pravi: »Cerkev je torej sveta, čeprav obsega v svojem naročju grešnike; kajti Cerkev nima drugega življenja kakor življenje milosti. Če njeni člani živijo od tega življenja, se posvetijo; če se temu življenju odtegujejo, padajo v grehe in dušne zablode, ki preprečujejo, da bi Cerkev izžarevala svojo svetost. Zato Cerkev trpi in se pokori za te grehe, katerih more z oblastjo odpuščanja po Kristusovi krvi in po daru Svetega Duha oproščati svoje otroke« (Vera Božjega ljudstva 19).

Ko Cerkev nekatere vernike *kanonizira*, to je, ko slovesno razglasi, da so junaško izvrševali kreposti in živeli v zvestobi do Božje milosti, priznava moč tistega Duha svetosti, ki je v njej. Obenem s tem krepí upanje vernikov, ko jim te svetnike daje za vzornike in priprošnjike (prim. C 40; 48–51). »Svetniki in svetnice so bili vedno studenec in izvir prenove v najtežjih okoliščinah skozi vso zgodovino Cerkve« (CL 16,3; nav. KKC 828).

»Medtem ko je Cerkev v blaženi Devici že dosegla popolnost, v kateri je brez madeža in gube, pa si verniki še prizadevajo, da bi zmagovali nad grehom in rasli v svetosti. Zato svoje oči dvigajo k Mariji« (C 65): v njej je Cerkev že popolnoma sveta.

»Edino ti si svet«, poje bogoslužna hvalnica Slava Bogu na višavah, in se s tem vzklikom pridružuje knjigi Razodetja (15,4).

Papež Pavel VI. pojasnjuje: »Ko rečemo, da je Cerkev sveta, hočemo povedati, da je Cerkev v bistvenem odnosu s Kristusom, ki je srednik med Bogom in ljudmi in vzrok njihovega zveličanja.«¹⁰ Ker je Kristus »sveti od Boga« (Jn 6,69; Mr 1,24), more Cerkev z apostolom Pavlom govoriti: »Živim, a ne več jaz, ampak v meni živi Kristus« (Gal 2,20). Kako čudovito je to izrekel bl. Janez Pavel II.: »Cerkev je 'hiša svetosti'«¹¹, in sicer v moči te globoke povezanosti s Kristusom Gospodom.

»Edino vprašanje, ki bi si ga morala današnja Cerkev postaviti, se glasi: kakšna bi morala biti, da bodo ljudje preko mene mogli najti pravega Kristusa? Odgovor na to seveda ni v preoblikovanju cerkvenih struktur, s čimer se na žalost vse preveč ubadajo. Odgovor je v načinu, kako more Cerkev s svojim bivanjem kazati na Kristusa. In to že na osnovi svoje ustanovitve, svoje notranje objektivne zgradbe. Noben človek se ne bo spreobrnih h Kristusu zaradi cerkvenega učiteljstva, zakramentov, duhovščine, cerkvenega prava, apostolskih nuncijev, velikanskega cerkvenega aparata. Ampak kvečjemu zato, ker je srečal katoličana, ki mu je s svojim življenjem in zgledom očitno pokazal, da je prav v katoliškem območju *edina* verodostojna hoja za Kristusom. Potem bo ta človek, ki išče Kristusa, vzel v zakup nepopolnosti Cerkve.«¹²

Če obstajajo svetniki ljubezni do bližnjega, svetniki usmiljenja, pokorščine, kontemplativne molitve, misijonarske požrtvovalnosti itd., je to kvečjemu zato, ker je njihova svoboda postala popolna ljubezen, usmiljenje, pokorščina, molitev, poslanstvo.

Vsa lepota Cerkve je v Kristusu

Cerkev, ki ji pravimo naša mati, ni zgolj idealna in irealna, temveč je vedno prav ta hierarhična Cerkev. Je Cerkev, ki dejansko danes konkretno obstaja, in ne Cerkev, o kateri sanjamo. Cerkev je naša mati: *Ecclesia Mater*. Objema in varuje nas v svojem materinskem naročju. Nenehno živimo od njenega duha. »Vsak pravi katoličan goji do nje čustva ljubečega spoštovanja. Rad ji daje materinsko ime, kakor so to storili njeni prvi otroci in kakor ga tako pogosto izpričujejo starokrščanska besedila. Vsak resnični katoličan priznava skupaj s Ciprijanom in Avguštinom: 'Kdor nima Cerkve za mater, ne more imeti Boga za Očeta'«. ¹³

Obstaja obsežno svetopisemsko in patristično izročilo o »čisti nečistnici« (*casta meretrix*).¹⁴ Ob sklepu je navedeno besedilo iz Visoke pesmi, kjer nevesta opiše sama sebe in duhovito priznava svojo dialektiko: »Črna sem, a lepa. Nikar me ne glejte, da sem

zagorela, ker me je sonce ožgalo!« (Vp 1,5–6). To, da je črna, kaže na njen nizki, podeželski izvor, h kateremu se sklanja kralj. Mor-da njena barva kaže tudi na veliko preizkušnjo (Job 30,30; Žal 4,8) A njena črnina nič ne škoduje njeni lepoti, katero slavi ženin, vedno znova očaran (Vp 4,1s; 6,4s; 7,7s). Za cerkvene očete vse »gube in madeži«, opažene na Cerkvi in objokovane, niti za tre-nutek niso postavljale pod vprašaj misli o njeni brezmadežnosti, celo za tako ostrega kritika konkretnih cerkvenih stanj ne, kakor je bil Origen. Zato obstaja tudi globoka vez med vsemi, ki pripa-dajo Cerkvi. Če je grešnik v smrtnem grehu na spodnji meji, ga skupaj z Božjo milostjo nosijo tudi vsi ljubeči verniki. Ker je »ne-vesta« vedno v območju Kristusove oddaljenosti v grešnikih in Kristusove bližine v ljubečih, je vedno hkrati črna in lepa, kakor izrečno pravi Origen.

Oba vidika v njuni teološki in bivanjski resničnosti trdno drži skupaj znani Ambrozijev stavek: »Kako more Cerkev, ki je sestavljena iz omadeževanih, vendarle biti neomadeževana? To zmore le po Božji milosti, kolikor je umita madežev prestopka; in drugič s tem, da dejansko preneha grešiti.« Trdna zavarovanost v milosti pripada Cerkvi kot celoti, medtem ko vidik vedno novega hrepenenja po Božji bližini in ljubezni zaradi oddaljenosti greha pripada posamezniku, se pravi nam, ki še vedno smrdimo v svojih grehah in napakah (Origen) in zato nas mora Cerkev vzgajati v ljubezni. Za Origena je Cerkev glede na svoje ude »sijajna in sra-motna« (speciosa et turpis). Janez Zlatousti govori celo o »gobavi Cerkvi«, Avguštin o »šepavi Cerkvi«. Grešniki so pogosto označeni kot zamazane noge na Kristusovem telesu.

Avguštinova zadnja beseda v tej zadevi se glasi: »Svetniki sami niso prosti vsakdanjih grehov. Cerkev kot celota pravi: 'Odpusti nam naše dolge!' Cerkev ima torej madeže in gube. Toda s priznanjem je guba izglajena, s priznanjem je madež opran. Cerkev stoji v molitvi, da bi bila s priznanjem očiščena, in dokler ljudje živijo na zemlji, Cerkev stoji tako.« Izidor Seviljski oznanja isto: »Cerkev ostaja kot hotnica v Jerihi, dokler traja ta svetni čas. Tedaj ob koncu časov bo uničena smrt kot zadnji sovražnik. Tedaj bo edino Rahabina hiša,

edino Cerkev, rešena pogina brezbožnih; tedaj bo čista sramote nečistovanja, rešena skoz okno spovedi v krvi odpuščanja grehov.«

Sv. Ambrozij o svetosti Cerkve zapiše: »Devica je torej Cerkev. Devica je, devica naj tudi bo. Naj se varuje pred zapeljivcem, da je ne bo pogubil!« To svarilo »*caveat*, naj se varuje« pa zadoni pri Ambroziju še krepkeje, ko opozarja device: »Cerkev ni ranljiva sama v sebi, drage hčere. Ni ranljiva sama v sebi, ampak v nas je ranljiva. *Varujmo se torej, da naš padec ne bo povzročil rane Cerkvi! Caveamus igitur, ne lapsus noster vulnus Ecclesiae fiat*« (De virginitate 10,48, v: PL 16,278D).

Za sklep še enkrat navedimo misli sv. Ambrozija: »Stojte trdno na temelju svojega srca! ... Kaj pomeni stati, ja učil apostol in je napisal Mojzes: 'Kraj, kjer stojiš, je sveta zemlja.' Nihče ne stoji, kdor ne stoji trdno v veri ... In še ena beseda je zapisana: 'Ti stoj trdno ob meni.' Trdno stojiš ob meni, če stojiš v Cerkvi. Cerkev je sveta zemlja, na kateri naj stojimo ... Stoj torej trdno, stoj v Cerkvi. Trdno stoj tam, kjer se ti jaz hočem prikazati, tam ostani pri meni. Kjer je Cerkev, tam je trdno stojišče tvojega srca. V Cerkvi počivajo temelji tvoje duše. Kajti v Cerkvi sem se ti prikazal kakor nekoč v gorečem grmu. Ti si trnjev grm, jaz sem ogenj. Ogenj v trnjevem grmu sem v tvojem mesu. Ogenj sem, da bi te razsvetlil, da bi izžgal trnje tvojih grehov, da bi ti podaril naklonjenost svoje milosti.«¹⁵

Opombe

¹ Hans Urs von Balthasar, *Paulus ringt mit seiner Gemeinde. Die Pastoral der Korintherbriefe*, Johannes Verlag Einsiedeln 1988.

² Hans Urs von Balthasar, *Wer ist die Kirche?*, v: *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie II*, ²1971, 181.

³ Isti, *Philosophie, Christentum, Mönchtum*, v: *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie II*, ²1971, 382.

⁴ Isti, *Wer ist die Kirche?*, 182.

⁵ Isti, *Wer ist die Kirche?*, 178.

⁶ Joseph Ratzinger, *Theologische Aufgaben und Fragen bei der Begegnung lutherischer und katholischer Theologie nach dem Konzil*, v: *JRGS 7/2*, 955–979.

⁷ Glej Dirk Ansoerge, »*Vergib uns unsere Schuld!*« *Schuldbekennntnis und Vergebungsbitten Papst Johannes Pauls II. im Heiligen Jahr 2000*, v: *IKaZ Communio 42* (2013) 460–470.

⁸ Janez Pavel II., apostolsko pismo *Tertio millennio adveniente*, 33.

⁹ Isti, pr. tam. Glej Georges Cottier, *Prošnja za odpuščanje*, v: *Communio* 12 (2002) 237–244; glej dokument: Mednarodna teološka komisija, *Spomin in sprava: Cerkev in napake preteklosti*, v: *Communio* 10 (2000) 1–61.

¹⁰ Pavel VI., Splošna avdienza, 17. avgusta 1977.

¹¹ Janez Pavel II., *Poklicanost k svetosti. Poslanica za 39. svetovni dan molitve za duhovne poklice*, št. 2 (8. septembra 2001).

¹² Hans Urs von Balthasar, *Prüfet alles – das Gute behaltet*, Schwabenverlag Ostfildern 1986, 14. Ponatis: *Prüfet alles – das Gute behaltet. Ein Gespräch mit Angelo Scola*, Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg, Neuausgabe ²2008.

¹³ Anton Štrukelj, *Ti si Peter – Skala*, Ljubljana 1995, 57.

¹⁴ Hans Urs von Balthasar, *Casta Meretrix*, v: isti, *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie II*, ²1971, 203–305. Obsežno razpravo je povzel Anton Štrukelj, *Zakon in devištvo*, Ljubljana 1995, 80–113.

¹⁵ Ambrosius, Ep 63, 41.42 (PL 16, 12000 C/D). Prevedel Hugo Rahner, *Mater Ecclesia*, 64; nav. Joseph Ratzinger, v: JRGS 8/1, 595sl.